

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א

נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

תרבות המערב שאין עבודת השם שייכת לנשים ולקטנים כי צריך לשחרר אותם לעשות כרצונם וכאשר יגדלו וישכילו יעבדו את השם, אולם השקפת משה ואהרון הפוך שעבודת השם מתחילה דווקא בקטנים שאם אין גדיים אין תישיים והדרך לחנך דווקא כאשר הילד עדיין קטן שמתרגל והולך וגודל על אדני התורה והיראה.
הערבות של עם ישראל תינוקות של בית רבן:

וכך מבואר במסכת כלה רבתי פרק ב הלכה י בשעה שעמדו ישראל על הר סיני, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם מקבלים את התורה, אמרו לו הן, אמר להן הביאו ערבים בדבר, אמרו הא מינוקינן, והיינו דכתיב מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, אמר להם הקדוש ברוך הוא, הרי אתם מערבים את בניכם, אם אתם משמרים את התורה מוטב, ואם לאו הרי בניכם מערבין לי, שנאמר ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני. וכן מבואר **במדרש שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א, וכן בילקוט שמעוני ירמיהו רמז רסז. הראת לדעת** שהקב"ה הסכים לא בערבות הנביאים ולא החכמים אלא אך ורק בערבות התינוקות כיון שכל יסוד הקיום של עם ישראל הוא תלוי בחינוך התינוקות של בית רבן, **עד כדי כך** שאפילו בקודש הקודשים השכינה נשמעת מבין הכרובים אשר על ארון העדות ומהן הכרובים ביארו חז"ל דמות תינוק ותינוקות ללמדנו שעל הבל תינוקות של בית רבן עומד העולם כי הם יסוד הקיום וההמשך לעם ישראל.

חנוך לנער על פי דרכו:

וכבר אמר שלמה המלך בחכמתו **במשלי פרק כב (ו) חָנֹךְ לְנֶעֶר עַל־פִּי דַרְכּוֹ גַם פִּי־יִזְקֶיךָ לֹא־יִסּוּר מִמֶּנָּה** : **וכמבואר במדרש משלי (בובר) פרשה כב סימן ו [ו] חנוך לנער על פי דרכו. ר' אליעזר ור' יהושע, ר' אליעזר אומר אם חנכת בנך עד שהוא נער בדברי תורה הוא מתגדל בהם והולך**, שנאמר גם כי יזקין לא יסור ממנה.

דברי רבי יהודה החסיד:

וכתב (בספר חסידים, סימן י) לך יחנך בניו באלה בקטנותם גם כשיזקין לא יעזבם ולא יניחם שנאמר (משלי כ"ב ו') גם כי יזקין לא יסיר ממנה הרי טלית ותפלין שהרבה מן הטובים היו רוצים להתעטף בציצית ולהניח תפלין ומונעים מפני הבושת **וכל דבר שיתנהג האדם בקטנותו כשיהי' גדול ויחפץ לעזוב קשה תהי' עליו כמיתה**. אבל כשיחזיק האדם בתורה ובמצוות ובמעשים טובים קשה לו לפרוש מהם מפני הבושת שיאמרו הבריות כל מה שעשה עד הנה כדי לגנוב דעת הבריות.
דברי רבינו בחיי

וכתב רבנו בחיי בפתיחה לפרשת שמות וז"ל ועיקר התוכחת הוא לנער, לפי שאין כלי שכלו שלמים, ועוד שיצר הרע קודם בו ליצר הטוב י"ג שנה, ואין כל מחשבתו והתבוננותו רק בתענוגי העולם והגוף, לפיכך בעודו נער וטבעו רך יצטרך לתוכחת שיהיה לו רסן להנהיגו ולהביאו בשעבוד היצר הטוב, ושיהיה שומע לעצה ולקול מוכיחו ולדברי התורה שכולה תוכחת, שנאמר "ודרך חיים תוכחות מוסר" (משלי ו, כג), **שאינו יניחוהו להרגיל טבעו בפעל ובהנהגה כאשר יגיע לזמן שלמות שכלו ילאה להשיב אחר הנהגתו. ואותה הנהגה הטובה היא אם רעה לא תפרד ממנו לעולם**, והוא שכתוב "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב, ו), כי בימי הזקנה רחוק הוא להחליף טבעו שכבר הורגל בו, על כן ראוי לו בעודו נער שישמור דברי התוכחת, ועם זה יקנה לנפשו תועלת רבה וזכות גדול.

דרכי החינוך לאור חז"ל מהגיל הקטן:

וכבר אמרו חז"ל במסכת סוכה דף מב ע"א תנו רבנן קטן היודע לנענע חייב בלולב, להתעטף חייב בציצית, לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין. **יודע לדבר אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? אמר רב המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. קריאת שמע מאי היא? פסוק ראשון ע"כ. חז"ל מלמדים אותנו שדרכי החינוך מתחיל מעודו תינוק כפי מה שהוא מסוגל לעשות והולך ומתקדם עם הן ומוסיף מצוות ומעשים טובים כפי התפתחות הן, ולכן מהרגע שמתחיל לדבר הדבר הראשון שצריך להרגיל את בנו הקטן באמירת פסוק של תורה וכך הולך ועולה עדי היותו לגדול.**

דבר מלבי"ם והא"ח שצריך החינוך בגיל הקטן:

וביאר המלבי"ם במשלי פכ"ב (ו) חנוך לנער על פי דרכו, מצוה ב' דברים א' שיחנכו את הנער, והוא שירגילונו מנעוריו אל השלמות, אם בדעות, אם במעשים ובמדות, כי ההרגל שיורגל בנעוריו, יעשו בו חקוי עצום ורושם שמור בנפש לא יסור גם לעת זקנה, לא כן החינוך שיתחנך בגדלותו אין החקוי קבוע בנפש, וימוש ממנו לעת זקנתו. **וכבר כתב באור החיים הק' (דברים לא, יג) על הפסוק ליראה את ה' אלהיך כל הימים, כי כשהקטנים מתחנכים מתחלתם ליראה את ה', יתייחד בהם יראת ה' כל ימיהם. ע"ש.**

ההרגל הופך לטבע וקניין:

וכתב בספר תיקון מידות הנפש בהקדמה. חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כ"ב, ו') וכבר אמר הפילוסוף אפלטון: "השכל מתנה, והמוסר קניין, וההרגל על כל דבר שלטון". **ודע כי כל מדות האדם אשר תראנה בו בימי הבחורות והזקנה, הם בימי הילדות והנערות. ואכן כ"כ כלי יקר פרשת בחקותי לבאר הלשון בחוקתי תלכו מהו הלשון הליכה וכתב וז"ל ובעל כרחך תפרשו על הדבר שהאדם פועל בטבע כי מצד ההרגל נעשה הדבר לטבע שני, ולא יצדק זה כי אם בקובע חוקים ועתים לתורה והוא מרגיל עצמו לבוא לבית המדרש בעת ידוע עד שנעשה הדבר לטבע אצל הרגלים:** **וכ"כ בית יוסף או"ח סימן קיד ט בעניין מחלקות המהר"ם ור"פ אם מועיל להרגיל לשונו צ' פעמים לומר טל ומטר כעין שמצינו בנגיחת השור או לא ומסיק להלכה שהרגל הופך לטבע, וז"ל והר"מ ז"ל (תשב"ץ קטן סי' רכה) היה רגיל לומר בשמיני עצרת ברכת אתה גבור תשעים פעמים וכו'. כן כתב סמ"ק (סי' יא הגהות אות יג) וכו' והרא"ש נוטה לסברת הר"מ ונראה כדבריו שהרי הרגל הלשון אינו אלא מצד הטבע המורגל באדם והרי הוא כמו שור נגח עכ"ל וכיון דכתב רבינו דהרא"ש היה נוטה לסברת הר"מ וגם בסמ"ק לא הביא אלא מצד הטבע המורגל באדם והרי הוא כמו שור נגח עכ"ל: הכוונה שהרגל הופך לטבע כמו בנגיחת השור, וכן פסק בשו"ע. וכן כתב בשו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רצט (א) מה ששאל באיטר יד ואח"כ הרגיל א"ע לכתוב בימין כל אדם ושאר מלאכות בשמאל והביא משו"ת ברכת רצ"ה סי' מ"ז ושו"ת ח"א. אבל נראה דודאי הרגל**

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א

נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

מהני לשנות מכפי שהי' כמ"ש בפסקי תוס' מנחות ס"י קכ"ד וז"ל. איטר מניח ביד ימין טוב שירגיל עצמו לכתוב ביד ימין ואפי' שרוב תשמיש בשמאל דומה לשולט בשתי ידי עכ"ל. ונודע שהפסקי תוס' מיוסדים על תוס' שאנו ולכן יש בהם דברים שלא נמצאו בתוס' שלנו. ובא"ר סק"ו העתיק כלשון זה מהב"י בשם ר' יחיאל ומשמע דמועיל ההרגל גם אחר שכבר הי' איטר יד. ובב"י שלפנינו לא נמצא לשון זה אבל כ"ה בפסקי תוס' הנ"ל. ועי' בשו"ת אבני צדק חא"ח סי' ג' שחידש עוד דבהרגיל א"ע לכתוב בימין כל אדם מהני טפי כיון שע"י ההרגל חזר לטבע רוב בני אדם. וכ"כ שו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן טו סק"ט).

הכרובים פעם כרביא ופעם מלאכי חבלה:

בשם הנצי"ב מואלוז'ין אומרים, שלכן מצאנו שני פירושים שונים למילה "כרובים", שבכרובי הארון פירשו חז"ל כנ"ל דהוא מלשון רביא, והיינו תינוק, לפני תינוק היו להם, ואילו בכרובי גן עדן עליהם נאמר (בראשית ג, כד) וישכן מקדם לכן עדן את הכרובים וגו' פירש רש"י דהיינו מלאכי חבלה, אתמהא? אלא ללמדך שאותם כרובים תרווייהו איתנהו בהו, יכולים הם להיות מלאכים אשר פני תינוק להם, וככרובי המשכן, ויכולים הם להיות מלאכי חבלה. כך הם גם התינוקות, יכולים הם להיות ככרובי המשכן כמלאכי שרת אשר לא טעמו טעם חטא, ויכולים הם להיות כמלאכי חבלה רח"ל, ואימתי הם ככרובי המשכן, בזמן שהם נמצאים מעל ארון העדות בקדש הקדשים, שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו, או אז ינובון בשיבה ויקיימו את העולם בהבל פיהם, אבל אם ח"ו הם שרויים מחוץ לאהלה של תורה, יגדלו כבני בלי עול, וכמלאכי חבלה יביאו אך חורבן ואבדון לעולם. ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו (משלי כב-ו) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, וביארו המפרשים על פי דרכו בתחילת דרכו, **בפתח דרכו**, כי פי לשון פתח כמו פי הבאר (בראשית כט, ב), ר"כ ס"ט ע"כ. **ויש להוסיף** כדבריו כאשר מצינו שכתוב פרשת תולדות (כו) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צַיֵד אִישׁ שֵׁדָה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהָלִים: ואמרו על כך חז"ל **במדרש בראשית רבה פרשת תולדות י (כה, כז)** ויגדלו הנערים, רבי לוי אמר משל להדס ועצבונית שהיו גדילים זה על גבי זה, וכיון שהגדילו והפריחו זה נותן ריחו וזה חוחו, כך כל י"ג שנה שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה זה היה הולך לבתי מדרשות, וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים ע"כ. **ובהכרח** שהיה הבדל בגדילתם מעודם קטנים בהנהגתם ובמידותם ולכן יש הבדל ביניהם.

הבן דומה לנטיעה:

עוד כתב בפירוש רבינו יונה על אבות פרק א ועל ענין זה אמר דוד ע"ה [תהלים קמ"ד י"ב] **אשר בנינו כנטעים מגדלים בנעוריהם**. ר"ל כי הנטע בעודנו קטן אדם יכול לגדלו להיות עץ ישר ולא יהיה עקום אך לאחר שגדל בעקומו, היותו קשה הוא מאד לתקן, וכן האדם בעודנו קטן בקל הוא להיות בדרך טוב ולסור מן הרע, אבל אם הזקין ברשעו קשה בעיניו להניחה, כמו שכתוב [משלי כ"ב ו'] חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה וכתוב [דברים כ יט] כי האדם עץ השדה. **וכ"כ המגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק א** וזהו שאמר שלמה ע"ה 'חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה' [משלי כב ו']. וכן אמר דוד ע"ה 'אשר בנינו כנטעים מגדלים בנעוריהם' [תהלים קמד יב], ר"ל, כי כמו שהנטע בעודו קטן ורך, אדם יכול לתקנו שלא יתגדל עקום ויעלה ישר, כן הבנים בנעוריהם אדם יכול לחנכם ביראת יי'. וזהו מצות חינוך שאדם חייב בבניו. **וזהו המשל שנזכר בגמרא בפרק שלשה שאכלו [ברכות מח א], בוצין בוצין מקינינו ידיעי**, כלומר, מהקן שהם גדלים בו בעודם קטנים אדם יכול להכיר אם הם ישרים או עקומים.

דברי החפץ חיים כל חיסרון בחינוך הקטנים זה הפסד לכל חייו:

כתב החפץ חיים באגרות ומאמרים סימן כה ובאמת הוא חיוב גדול על האב בעצמו לראות ללמד את בנו דרך ד', וחיוב זה כתוב בשתי פרשיות של ק"ש, מפני שלימוד בנים נכנס בגדר קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצות. **וכל אב צריך לחנך את בנו בהדרגה בתורה ובמצות בעודו בנעוריו, עד שיהי' לו המדות והמצות הרגל כל כך עד שיהפכו לו לטבע שני**. וכדכתיב (משלי כ"ב ו) "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו", **וכל מה שיתרשל האב כל דהוא בחינוך בנו, לא יחשוב שזהו הפסד וחיסרון רק לאיזה זמן קצר, אלא החיסרון ישאר לו לכל ימי חייו**, ועל האב לדעת כי מעט היהדות והמדות וקיום המצות שמקיים בעצמו, הלא זה גם כן הודות לאביו שהשתדל על זה בעודו בנעוריו עכ"ל.

ומסופר על הסבא מקלם היה אומר **כל זמן שיש לב אין שכל וכשיש שכל אין לב**, כלומר בזמן שלילד אין מספיק שכל יש לו לב טהור ההורים תפקידם לנצל זאת ולהחדיר ללבו מידות טובות יראת שמים ודרך ארץ, אולם ברגע שהילד מקבל טיפה שכל הוא מאבד את התמימות והזוף גם הלב נאטם וכבר קשה יותר להשפיע, וכן גם על דרך השלילה אם ההורים מזניחים את הילד נותנים לו ללכת בדרכים עקלקלות בטענה שהוא עדיין קטן ולא מושפע, אזי זה שורש פורה ראש ולענה לכל מעשיו בעתיד גם כי יזקין לא יסור ממנה.

הדוגמה האישית משדרת חינוך:

ואחד הדברים החשובים בחינוך קודם כל דוגמה אישית כי האדם מושפע ממה שעיניו רואות, **פעם בא יהודי אל האדמו"ר מקוצק** וביקש ברכה עבור בנו שילמד, אמר לו האדמו"ר מקוצק אם אתה מבקש ברכה שבנך ילמד, חזקה על הבן שגם הוא יבוא לבקש ברכה שבנו ילמד כי גם הוא לא ילמד, **אם אתה תלמד ובנך יראה איך נראה בית יהודי אמיתי הוא ידע שכך צריך לעשות וגם הוא ילמד**, אבל אם אתה רק תבקש ברכה שהוא ילמד והבן שלך רואה שאתה בא מהעבודה ומיד הולך לנוח או לקרוא עיתון ולא ללמוד הוא יעשה את אותו הדבר, **ובה יובן הפסוק ושנתם לבניך ודברת במ [דברים ו ז]** שהרי היה צריך להיות כתוב ודיברת במ ואח"כ ושנתם לבניך? **אלא שאם אתה רוצה שבניך ישנונו קודם כל עליך לתת להם דוגמה אישית ודברת במ שאתה בעצמך תלמד וממילא ושנתם לבניך**.

הרב הראשי עיה"ק אלעד **מרדכי מלכא שליט"א**

נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

דברי התוספות מדוע בתחילה היו מלמדים דווקא בירושלים:

ואכן יסוד זה מבואר במסכת בבא בתרא דף כא ע"א דאמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה, מאי דרוש? ולמדתם אותם - ולמדתם אתם, **התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? כי מציון תצא תורה;** ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך; וכוי עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע. **וכתבו בעלי התוספות מסכת בבא בתרא דף כא עמוד א כי מציון תצא תורה - לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי בספרי למען תלמד ליראה וגוי גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה.**

רבי יהושע אשרי יולדתו:

עוד מבואר בתנא בפרקי אבות ששיבח ריב"ז את תלמידו רבי יהושע בגלל החינוך מקטנותו, במסכת אבות פרק ב משנה ח רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי הוא היה אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך הוא היה מונה שבחן רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה **רבי יהושע אשרי יולדתו** וכו'. **וכתב בספר אור זרוע חלק ב - הלכות שבת סימן מה וז"ל** וגם מחמת שבאים קטנים לביהכ"נ נכנסת יראת שמים בלבם כדתנן יהושע בן חנניא אשרי יולדתו. **ומפרש בירו' פ"ק דיבמו' משום שהי' אמו מוליכתו לביהמ"ד כדי שידבקו אזניו בד"ת** והיינו דתנן [יהושע] בן חנניא אשרי יולדתו. **וכן מבאר ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ב אשרי יולדתו** - מאושר במדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו. ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעני שיהיה חכם, **ומיום שנולד לא הוציאה ערשתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה:**

דברי רבי יהודה החסיד:

ולכן כתב **בספר חסידים סימן רל"ח**, קטן מוטל בעריסה לא ירננו לו שירים וזמירות של גוים כדי שלא יבכה ע"כ. **הסבר הדבר** היות וזה משפיע על נפש התינוק, ולכן ההפך צריך להשמיע לאוזני התינוק דברי קדושה ושירי קודש להשפיע לטובה.

שותא דינוקא או דאבוה או דאימיה:

עוד מבואר התינוק אומר את מה את מה שהוא שומע בבית: **מסופר בגמרא במסכת סוכה דף נו** על מרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונישאה לאחד מחשובי המלכות ביון, וכשנכנסו היוונים להיכל בימי מתתיהו בן יוחנן היתה מבטת בילגה במזבח ואומרת לוקוס לוקוס זאב זאב עד מתי אתה מכלה ממנום של ישראל, ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק, וכששמעו זאת חכמים קנסו את בית אביה ואת כל משמרתה, שואלת הגמרא וכי מפני שהיא המירה את דתה יקנסו את בית אביה ואת כל משמרתה? ומשיבה כן משל הוא השגור בפי העם לומר **שותא דינוקא בשוקא או דאבויה או דאימיה** כלומר מה שהתינוק אומר בשוק או ששמע מאביו או מאמו, ואף בילגה זו אילולא היתה שומעת מהוריה כך לא היתה אומרת כיוון שהילד מושפע מאוד מדברי ההורים בבית ומהניגון שבו נשמעים הדברים ומסדר העדיפויות שיש להורים, לכן על ההורים מוטלת החובה להיות לו לדוגמא ולמופת. **כתב בספר בית אבא כי ר' ישראל מסלנט** הבחין בנכדתו הפעוטה כי יש לה נטיה למידת הקמצנות, מיד החל לחנכה בעודה קטנה, נתן לה כסף או ממתקים כדי שתחלקם לאחרים, כדי לשרש ממנה תכונה רעה.

מוסר השכל:

עלה בידנו עד כמה רבים טועים מהדור הצעיר אשר סללו לעצמם דרך חדשה לחשוב שדרכי החינוך מתחילים רק כאשר הילד גודל ומבין, ולזאת עוזבים את בניהם לא לבא להתפלל ולא לברך ברכת המזון או בכלל להקפיד על ברכות הנהנין וכן בהתנהגותם מניחים להם להרוס ולשבור וללכלך ולהזיק ומרגיעים את עצמן שהם קטנים וכשיגדלו יבינו, אולם התורה וחכמנו לימדונו שזו טעות גדולה כי חנוך לנער בעודו נער הזמן לגדלו ולחנכו ורק אז גם כי יזקין לא יסור מהדרך, אבל אם ח"ו מניחים לילד לגדול כרצונו בקטנותו מאחר ואדם עיר פרא יולד הרי שיושרשו בו ההרגלים הגרועים ויושרשו בו לכל חייו כדברי ר"י החסיד ורבנו יונה, וכאגרת החפץ חיים שההפסד מהנהגה זו היא לכל החיים ומעוות שאינו יכול לתקן, ולזאת מורי ורבותי עלינו לתת את כל דעתנו על חינוך הקטנים כמובן בדרכי נועם ולא יד קשה במיוחד בדורנו שנחלשו הלבבות ואין להם כוח סבל כדורות הקודמים, ולכן רק בדרכי נועם ככל שנחשב בעיניהם את התורה והמצוות על ידי פרסים וכדומא ההרגל הופך לטבע שני וזוכים שבנינו שתולים בבית השם יפריחו ויהיו לגדולי ישראל אמן ואמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך

**בידידות ואהבה
מרדכי מלכא**